

Intergenerationele en intragenerationele rechtvaardigheid in een omslagstelsel op basis van punten.

Het hervormingsvoorstel van de Belgische Commissie
Pensioenhervorming 2020-2040 in Europees perspectief.

Frank Vandenbroucke
Universiteit van Amsterdam

Netspar
Tilburg, 5 maart 2018

Achtergrond & documentatie

- European Commission, *The 2015 Ageing Report*, European Economy 3/2015
- Belgische Commissie Pensioenhervorming 2020-2040

<http://www.academischeraadpensioenen.be/>

- Schokkaert, Devolder, Hindriks, Vandenbroucke, *Towards an equitable and sustainable points system. A proposal for pension reform in Belgium*, Discussion Paper Series 17.03 Department of Economics, KULeuven, February 2017.
- Schokkaert, Devolder, Hindriks, Vandenbroucke, *Het pensioen op punten: naar een nieuw sociaal contract tussen jongeren en ouderen*, *Leuvense Economische Standpunten*, 2017/162, Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen, KULeuven.

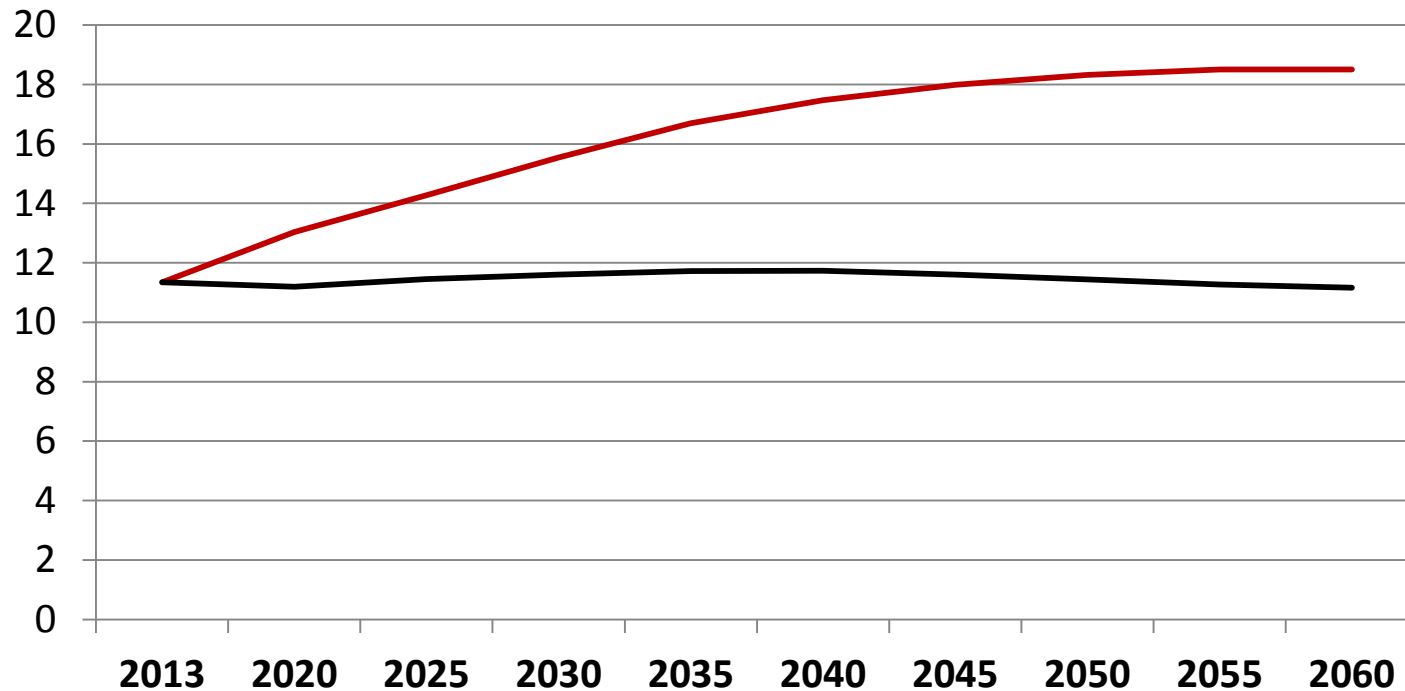
www.frankvandenbroucke.uva.nl

Financiële en sociale houdbaarheid (*Ageing Report 2015*)

Terminologie gebruikt in de volgende slides:

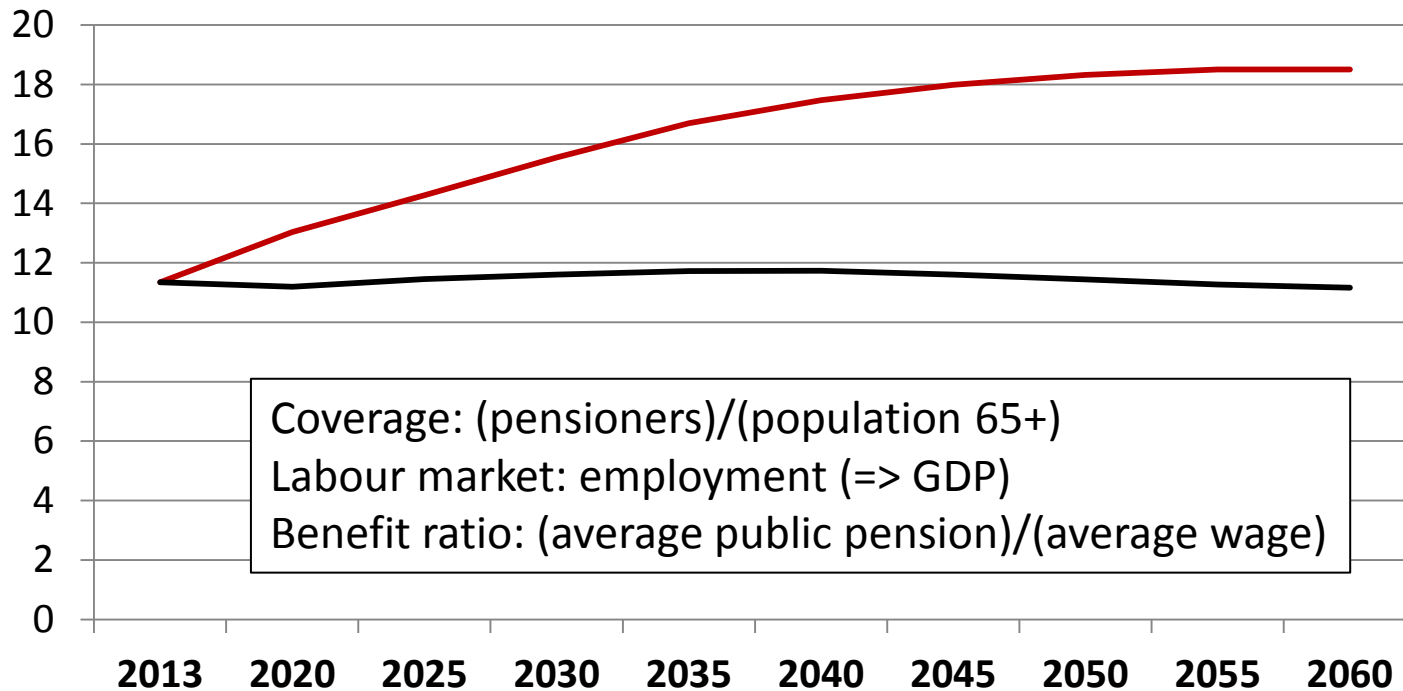
- *Coverage*: “dekking” = verhouding (aantal gepensioneerden)/(bevolking 65+)
- *Labour market*: “arbeidsmarkt” \approx werkzaamheid
- *Benefit ratio*: “uitkeringsratio” \approx verhouding (gemiddeld pensioen)/(gemiddeld loon)

Overheidsuitgaven voor pensioenen, % BBP, EU

- Impact of dependency (no change in coverage, benefit ratio, labour market ratio)
- actual forecast (incl. interaction)

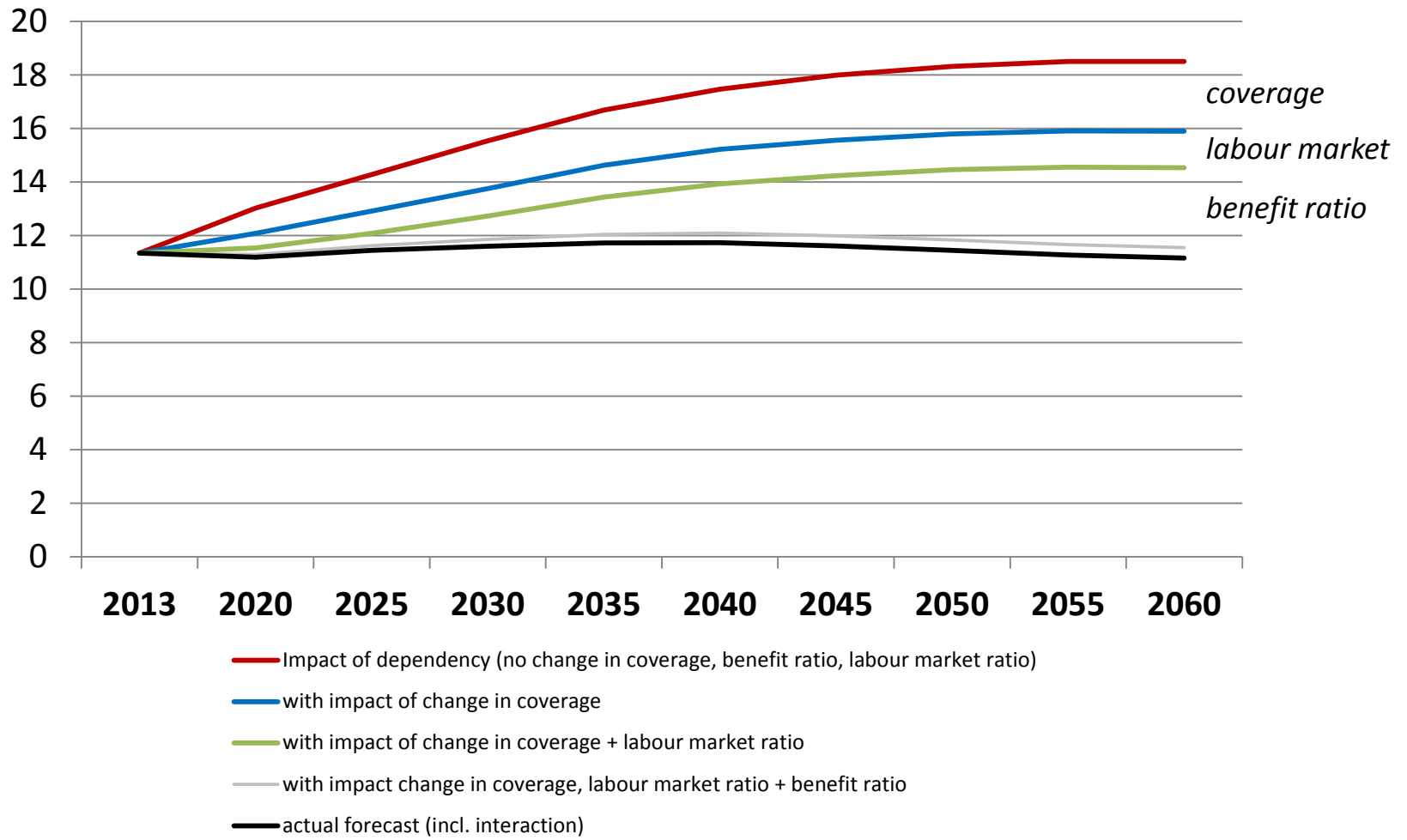
Overheidsuitgaven voor pensioenen, % BBP, EU

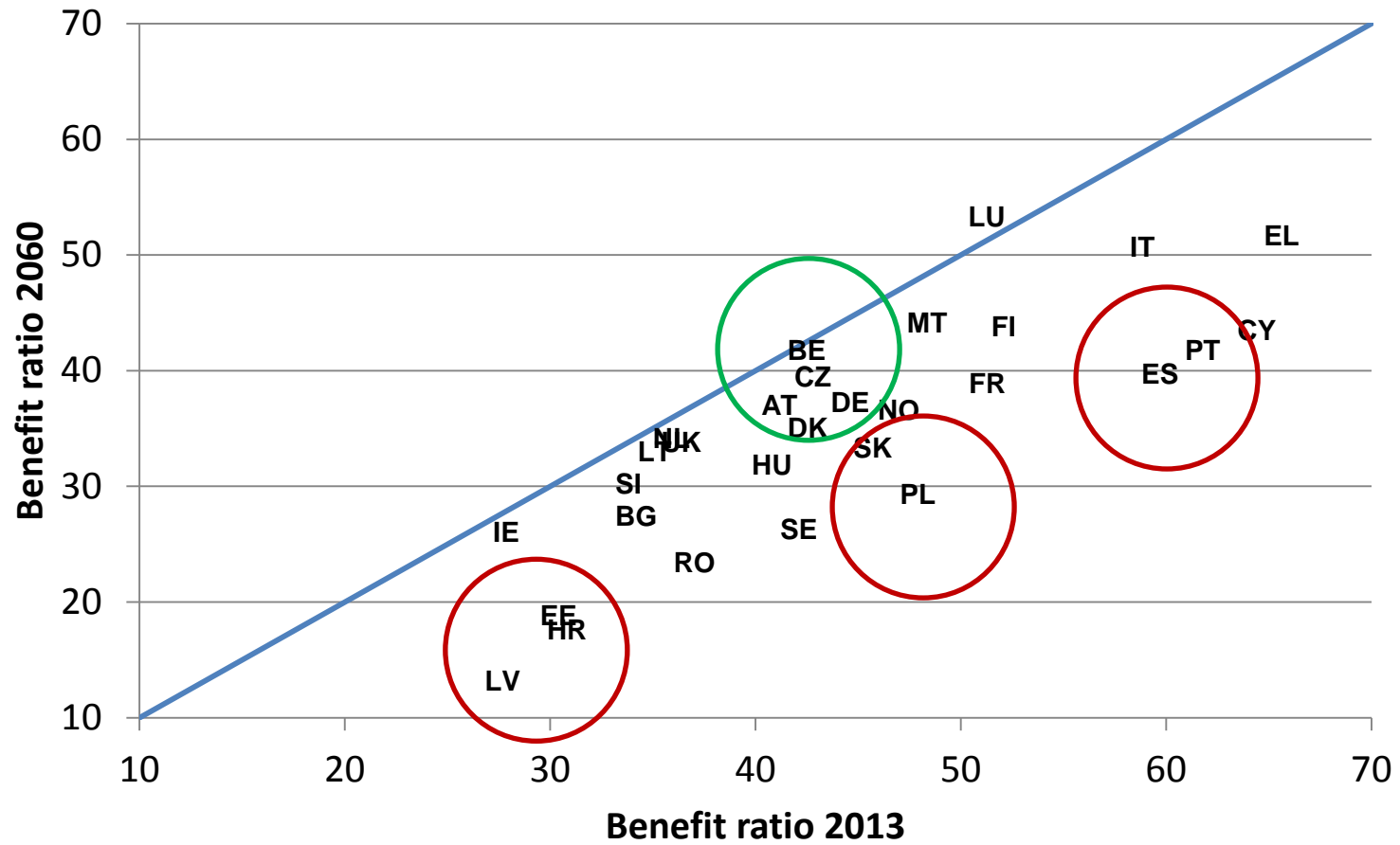
Coverage: (pensioners)/(population 65+)
Labour market: employment (\Rightarrow GDP)
Benefit ratio: (average public pension)/(average wage)

- Impact of dependency (no change in coverage, benefit ratio, labour market ratio)
- actual forecast (incl. interaction)

Overheidsuitgaven voor pensioenen, % BBP, EU - decomposed

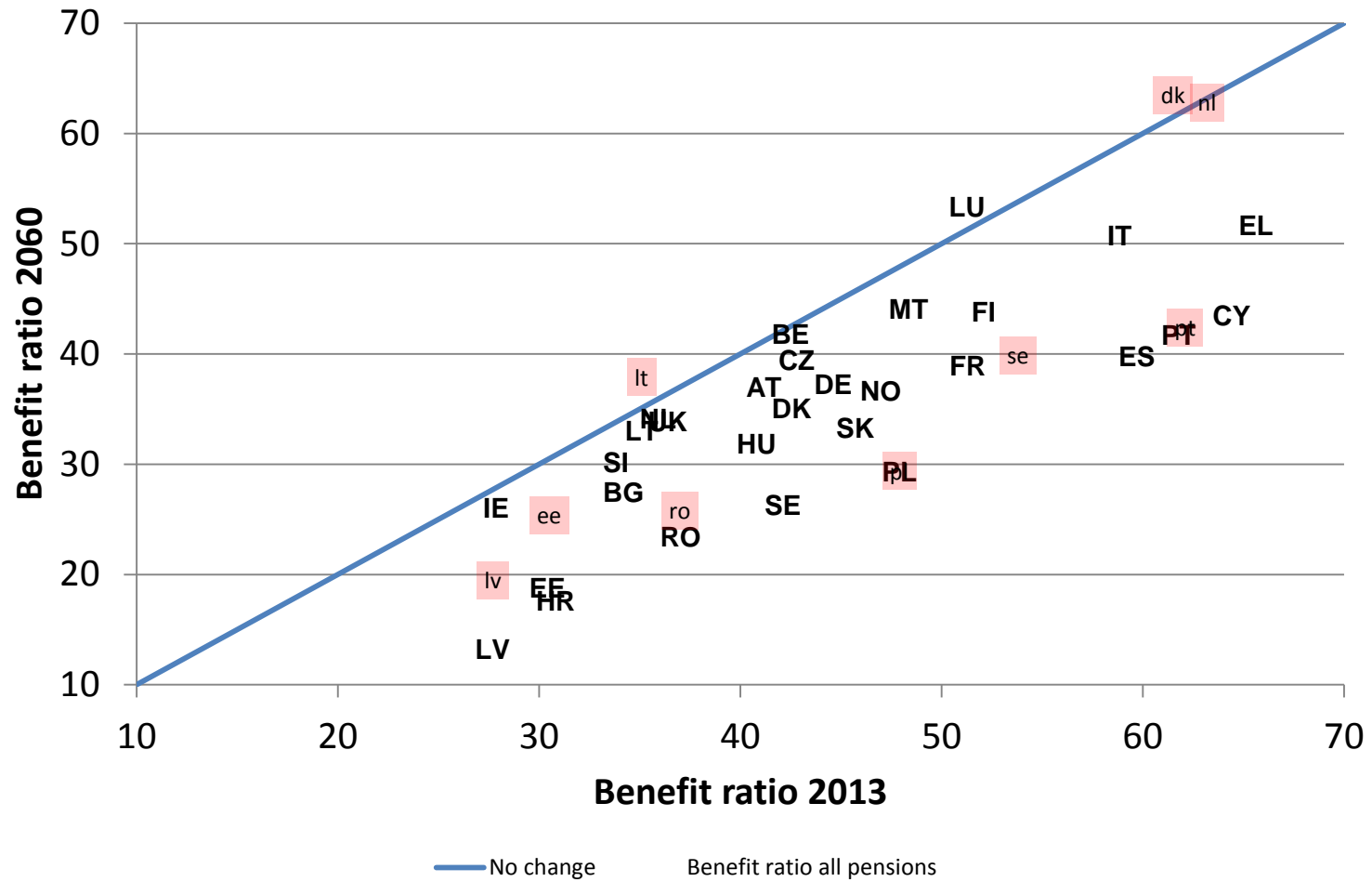

Pensioenuitkeringsratio (*benefit ratios*), 2013 en 2060

— No change \approx Musgrave rule

Pensioenuitkeringsratio (*benefit ratios*), incl. private pensioenen, 2013 en 2060

Drie opties voor intergenerationale risicospreiding

	Vaste bijdrage (DC)	Vaste prestatie (DB)	Musgrave regel
Fix...	Bijdragevoet	Pensioen	(netto) pensioen-uitkeringsratio
Economisch risico	Gedeeld risico	Gedeeld risico	Gedeeld risico
Demografisch risico	Risico voor gepensioneerden	Risico voor actieven	Gedeeld risico

DC, DB en de ‘Musgrave regel’

	Defined contribution	Defined benefit	Musgrave rule
FIXED	π	$\delta = (\bar{P}/\bar{S})$	$\mu = \delta/(1 - \pi)$
contribution rate π	π	δD	$\mu D/(1 + \mu D)$
average pension \bar{P}	$\pi \bar{S}/D$	$\delta \bar{S}$	$\mu \bar{S}/(1 + \mu D)$
average net earnings $(1 - \pi)\bar{S}$	$(1 - \pi)\bar{S}$	$(1 - \delta D)\bar{S}$	$\bar{S}/(1 + \mu D)$
Musgrave ratio $\frac{\bar{P}_T}{(1 - \pi_T)\bar{S}_T}$	$\frac{1}{D} \frac{\pi}{(1 - \pi)}$	$\frac{\delta}{1 - \delta D}$	μ
effect of ΔS	shared	shared	shared
effect of ΔD	retirees	workers	shared

Intergenerationele risicospreiding: een continuum van opties

- Begrotingsevenwicht bij omslagstelsel:

$$\bar{P}B = \pi\bar{S}A$$

P = pensioen; B = aantal gepensioneerden

A = werkzame bevolking (aantal loontrekkenden); S = loon; π = bijdragevoet

- Afhankelijkheid $D = \frac{B}{A}$
- Bijgevolg: $\delta D = \pi$ met (bruto) uitkeringsratio $\delta = \frac{\bar{P}}{\bar{S}}$
- Bijgevolg: $\frac{dD}{D} = \frac{d\pi}{\pi} - \frac{d\delta}{\delta}$
- Risicospreiding: $\frac{d\pi}{\pi} = (1 - \rho) \frac{dD}{D}$ and $\frac{d\delta}{\delta} = -\rho \frac{dD}{D}$

De Musgrave regel als een optimaal verzekeringscontract

Musgrave stelde voor om de *netto* uitkeringsratio, d.w.z. de verhouding tussen gemiddelde pensioenen en gemiddelde actieve inkomens (verminderd met pensioenbijdragen) te stabiliseren:

$$\frac{\bar{P}}{(1-\pi)\bar{S}} = \mu = \text{'Musgrave ratio'}$$

of :

$$\frac{\delta}{(1-\pi)} = \mu$$

Dit impliceert: $\rho = \pi$

De 'Musgrave regel' determineert op zichzelf niet het pensioenbeleid

- Wat is het wenselijke niveau van de 'Musgrave ratio' μ ?
Normatieve visies over consumptie versus vrije tijd, en over de allocatie van vrije tijd over de levenscyclus...
- Afhankelijkheid (D) is niet exogeen: impact van demografisch wijzigingen op afhankelijkheid D loopt via gedragsveranderingen

De 'referentieloopbaan' als aanpassingsmechanisme

- De 'Musgrave regel' moet aangevuld worden met een spelregel die de maatschappelijk optimale wijziging van de lengte van de loopbaan bepaalt, met name wanneer de levensverwachting toeneemt.
- Stel: de verwachte duur van het pensioen (vertrekkende van de minimale pensioenleeftijd) staat in een vaste verhouding tot de lengte van het volwassen leven => het aantal gewonnen jaren wordt proportioneel verdeeld over de loopbaan en de pensioentijd => de 'referentieloopbaan' wordt gekoppeld aan de levensverwachting

=> Indien succesvol, dan wordt D gestabiliseerd wanneer de levensverwachting toeneemt: 'langer werken' is het aanpassingsmechanisme.

Differentiatie van aanpassingsmechanismen in functie van de aard van de demografische schok

- Wijziging in levensverwachting:
 - Prioriteit voor 'langer werken'
 - de Musgrave ratio is dus 'voorwaardelijk', in functie van het uittredegedrag (gedrag van nieuwe gepensioneerden)
 - Pensioenen van huidige (oude) gepensioneerden zouden daardoor niet beïnvloed moeten worden
- Andere wijzigingen (baby-boom, structurele werkzaamheidsgraad...)
 - Om de Musgrave ratio te stabiliseren, moeten zowel de bijdragevoet als de bruto vervangingsratio wijzigen
 - 'burden sharing' tussen nieuwe en oude gepensioneerden: een 'houdbaarheidscoëfficiënt' (*sustainability coefficient*) corrigeert de koppeling van de pensioenen in uitbetaling (oude pensioenen) aan de lonen (gelijk aan de waarde van het punt, indien gemiddelde loon S niet verandert).

Individuele keuze en loopbaangevoelige correcties

- Belang van keuzevrijheid en flexibiliteit
- Levensverwachting kent sociale stratificatie: correcties voor vervroeging/uitstel op basis van de lengte van de loopbaan, eerder dan op basis van de leeftijd
- Methode: we definiëren een *individuele* ‘normale pensioenleeftijd’:
= (individuele) leeftijd bij het begin van de loopbaan +
(uniforme) referentieloopbaan
- Venster van flexibiliteit rond de individuele ‘normale pensioenleeftijd’, met een individuele correctiefactor:

$$\frac{\textit{levensverwachting na normale pensioenleeftijd}}{\textit{levensverwachting na feitelijke pensioenleeftijd}}$$

Doelstellingen van pensioenhervorming volgens CPH 2020-2040

- De gemiddelde **verhouding tussen de inkomens van de gepensioneerden en de inkomens van de actieven** moet zich binnen een wenselijke bandbreedte situeren (“noch *defined benefit*, noch *defined contribution*, maar *defined ambition*”)
- Ook de **bijdragen op de arbeidsinkomens** moeten binnen een bepaalde bandbreedte blijven => loopbanen verlengen
- **Vooraf vastgelegde spelregels** verzekeren dat de doelstellingen van het pensioensysteem behaald worden en dat het financieel evenwicht in stand wordt gehouden, met een rechtvaardige spreiding van de inspanningen die daarvoor nodig zijn.

Puntensysteem

- Pensioen = (aantal punten) x (waarde van het punt) x (actuariële correctie) x (welvaartsvastheid)

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- **Aantal** punten \leq loopbaan
 - Gemiddeld inkomen van werknemers = 1 punt
 - Minimum
 - Gelijkgestelde periodes
 - Verhogingen

=> Principe van herwaardering (inkomens, plafonds)

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- **Aantal** punten \leq loopbaan
- **Waarde** van het punt in het jaar T

$$\frac{\delta_T \times \bar{S}_T}{N_T}$$

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- Aantal punten \leq loopbaan
- Waarde van het punt in het jaar T
 $\approx f(\text{gemiddelde inkomens van de actieven in T})$
- **Actuariële correcties:** in functie van loopbaan

Puntensysteem

- Pensioen = (**aantal** punten) x (**waarde** van het punt) x (**actuariële correctie**) x (**welvaartsvastheid**)
- Aantal punten \leq loopbaan
- Waarde van het punt in het jaar T
 $\approx f(\text{gemiddelde inkomens van de actieven in T})$
- Actuariële correcties
- **Koppeling aan de evolutie van de welvaart**
(houdbaarheidscoëfficiënt)

Financiering, keuzevrijheid, transparantie

- Keuzevrijheid bij pensioenopname ↔ keuzevrijheid bij pensioenopbouw
 - Risico's door 'foute beslissingen'
 - Risico's door aantasting noodzakelijke solidariteit
- Flexibiliteit, gezinsdimensie, zware beroepen
 - Deeltijds pensioen
 - Splitting bij echtscheiding
 - Zware beroepen
- Transparantie in een 'puntenstelsel':
 - Intragenerationele rechtvaardigheid: verdeling van de punten binnen elke cohorte
 - Intergenerationele rechtvaardigheid: waarde van het punt